

๘ บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพราะเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการศึกษาชุมชนในทหมิติ โดยผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในหอพักร่วมกับนักศึกษาที่พักอยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ผู้วิจัยเป็นข้าราชการในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งรู้จักและคุ้นเคยกับพื้นที่เข้าไปศึกษาแล้ว การเข้าพักอาศัยในหอพักผู้วิจัยจะเข้าไปอยู่ในหอพักในฐานนิสิตปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทมาเก็บรวบรวมข้อมูลของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อทำงานวิจัย ซึ่งในฐานนี้และบทบาทนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการเก็บข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

วิธีการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยได้สร้างโครงสร้างคำถามหลักในการซักถาม และสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา และได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงในการอัดการสัมภาษณ์ การบรรยาย การอภิปราย และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการข้อมูล และใช้กล้องถ่ายรูป ในการบันทึกภาพเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งขอความร่วมมือจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ด้วย

กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ประจำหอพัก แม่บ้านประจำหอพัก ผู้นำนักศึกษา อาจารย์ ข้าราชการ และศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย

2. การวางแผนงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย แล้วมาขอคำแนะนำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ติดต่อขออนุญาตจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเข้าพักในหอพักของมหาวิทยาลัย และจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อม เช่น กระดาษบันทึกข้อมูล เครื่องบันทึกเสียงและเทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป เป็นต้น

ในช่วงต้น เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 ผู้วิจัยได้ไปติดต่อสำนักงานหอพักนักศึกษาขอทราบรายละเอียดของหอพัก และรับกุญแจหอพัก ย้ายเข้าพักในหอพักตั้งแต่วันที่เดือนมิถุนายนไปจนถึงต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2528 จึงได้ออกจากหอพัก ในขณะที่เข้าพักในหอพัก ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมห้อง (roommate) จนสนิทสนมและมีความเป็นกันเองและได้สร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาที่เป็นเพื่อนของเพื่อนร่วมห้องด้วย ทำให้มีโอกาสได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาต่างคณะ ต่างหอพักขยายวงกว้างออกไป จนกระทั่งได้มีโอกาสร่วมเดินทางกลับบ้านที่เป็นภูมิลำเนาของนักศึกษาหญิงคนหนึ่งด้วยตามคำเชิญชวนของนักศึกษาเอง

ในขณะที่ปฏิบัติงานในภาคสนามที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยได้มาขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากอาจารย์ที่ปรึกษาด้วย

3. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เทคนิคดังต่อไปนี้

3.1 การสังเกต (observation) โดยใช้การสังเกต 2 วิธีคือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับผลกสังเกต (participant observation) และการสังเกตที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับผลกสังเกต (non-participant observation)

3.2 การสัมภาษณ์ (interview) ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) หรือบางทีเรียกว่า การสัมภาษณ์ที่กำหนดคำถามแน่นอน (structured interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) หรือบางทีเรียกว่าการสัมภาษณ์ที่ไม่กำหนดคำถามแน่นอน (non-structured interview)

3.3 แนวคำถามหลัก ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามหลักและข้อคำถามที่ต้องการนำมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ชักถามและเก็บรวบรวมข้อมูลไว้แล้วก่อนเดินทางเข้าพักอาศัยในหอพักเพื่อปฏิบัติงานภาคสนาม และขณะเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ได้สร้างข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับบุคคลต่าง ๆ ด้วย และต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณในการพูดคุยโต้ตอบ และชักถามกับนักศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

3.4 การบันทึกข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลที่ได้ออกจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ชักถามในแต่ละวันลงในกระดาษบันทึกที่จัดเตรียมไว้แล้ว โดยบันทึกให้เสร็จเรียบร้อยทุกวัน ส่วนการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการนั้น ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงอัดการสัมภาษณ์ไว้ทุกครั้ง และถอดคำสัมภาษณ์ไว้ทุกครั้งด้วย

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- ก. แบบบันทึกการสังเกต และการสัมภาษณ์ประจำวัน
- ข. โครงสร้างคำถามหลัก ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ชักถาม และเก็บรวบรวมข้อมูล
- ค. อุปกรณ์ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

นอกจากแล้วผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย 3 ท่าน ได้ให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในวิชาสอน เขียนบทเรียงความที่เป็นประสบการณ์จริงของนักศึกษาในหัวข้อเรื่อง "ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น" เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมด้วย

การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตนักศึกษาชาย ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากนักศึกษาชายคนหนึ่ง มาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกนักศึกษาที่เคยรู้จักสนิทสนมโดยส่วนตัว มาทำความเข้าใจเพื่อขอความช่วยเหลือในการทำวิจัย เมื่อนักศึกษาตกลงช่วยเหลือแล้วผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลของนักศึกษาชายที่พักในหอพักและการบันทึกข้อมูลในกระดาษที่จัดเตรียมให้ ผู้วิจัยได้อธิบายถึงรายละเอียดเนื้อหาของงานวิจัย และนำบันทึกข้อมูลชีวิตนักศึกษาที่ผู้วิจัยได้บันทึกไว้แล้วมาให้นักศึกษาได้อ่านและคิดเป็นตัวอย่างในการบันทึก เมื่อเข้าใจดีแล้วจึงให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้ค้นพบนักศึกษาที่ช่วยเก็บข้อมูล

และส่งข้อมูลประมาณ 2-3 วันต่อครั้ง และให้คำแนะนำในการบันทึกข้อมูลให้ชัดเจนและเหมาะสม
 บ่งชี้ หรือมองเห็นจะให้ข้อความที่ผู้วิจัยต้องการให้นักศึกษาช่วยติดตามคำถาม และค้นคว้าข้อมูล
 เพิ่มเติมให้ด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์คำถาม
 ด้วยตนเองแล้ว การสัมภาษณ์คำถามข้อมูลส่วนตัวบางประการ เช่น การเที่ยวโสเภณีหรือสุหิง
 บริการของนักศึกษาชาย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นแล้วขอความร่วมมือจากนักศึกษาชาย 3 คน
 นำไปสัมภาษณ์เพื่อนนักศึกษาชายที่หอบอยู่ในหอพักเดียวกัน ซึ่งนักศึกษาให้ความร่วมมือในการ
 สัมภาษณ์เรื่องนี้ได้ให้ความเห็นว่า การให้นักศึกษาด้วยกันไปสัมภาษณ์จะทำให้เพื่อนนักศึกษาที่เขา
 สัมภาษณ์ไม่เกิดความรู้สึกอายและจะให้ข้อมูลได้แท้จริงด้วย เพราะเพื่อนนักศึกษามีความสัมพันธ์กัน
 อยู่แล้ว และผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากนักศึกษาชายและหญิงจำนวน 5 คน ได้เขียนบันทึก
 ประจำวัน (diary) ให้ด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการศึกษา ผู้วิจัยได้ติดต่อขอข้อมูลการเข้า
 ชั้นเรียนของนักศึกษาจากอาจารย์ผู้สอน และขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ในชั้นเรียนด้วย ในบางวิชา
 เช่น วิชาวรรณกรรมปัจจุบัน (Contemporary prose) ของอาจารย์สินีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์
 ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจและแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยด้วยการขอ
 ความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอน ได้มอบงานให้นักศึกษาไปทำโดยให้อาจารย์นำหนังสือ "สวัสดิ
 เพื่อนนักศึกษา" เขียนโดย "แดง โบล" ให้นักศึกษาในชั้นเรียนไปอ่าน แล้วนำมาแสดง
 ความคิดเห็นในเนื้อเรื่องท้อน แล้วโยงมาสู่การเสนอประสบการณ์จริงเกี่ยวกับชีวิตนักศึกษา
 มหาวิทยาลัยขอนแก่นของนักศึกษาแต่ละคน โดยผู้วิจัยและอาจารย์ผู้สอนจะช่วยกันป้อนคำถามให้
 นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและเล่าประสบการณ์ของตนเอง

4. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล จะแบ่งออกเป็น
 3 ขั้นตอนคือ

4.1 ขั้นตอนก่อนดำเนินการเสนอโครงการวิจัยในปีการศึกษา 2527
 ประจำภาคปลาย ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาวิชามานุษยวิทยาประยุกต์กับสังคมไทย (Applied
 Anthropology as Applied to Thai Society) ทำการสอนโดย อาจารย์ ดร.อุทัย
 ดุลยเกษม ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และได้ออกฝึกปฏิบัติงานการเก็บรวบรวม

ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตนักศึกษาในภาคสนามประกอบวิชาเรียนด้วย โดยเข้าพักในหอพักนักศึกษาเพื่อ
ศึกษาชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

ขณะที่ศึกษาวิชามานุษยวิทยาประยุกต์กับสังคมไทยน ผู้วิจัยได้ศึกษาและ
รวบรวมข้อมูลของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อนำมาประกอบในการเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ด้วย
และได้ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งโครงร่าง
วิทยานิพนธ์ผ่านความเห็นชอบจากภาควิชาอุดมศึกษา

4.2 ขั้นตอนขณะศึกษาชีวิตนักศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยเดินทางเข้าพักในหอพัก
นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2528 ที่หอพักหญิงที่ 3 ห้องหมายเลข
205 มีนักศึกษาที่เป็นเพื่อนร่วมห้อง 2 คน ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักคนเดียวกับนักศึกษาที่เป็นเพื่อน
ร่วมห้องและทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาในหอพักและนักศึกษาทั่วไป เริ่ม
สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล ตามที่ไดวางแผนงานและกำหนดการวิจัยรวบรวมข้อมูลไว้ ผู้วิจัยได้
เข้าร่วมสังเกตการณ์ในงานกิจกรรมนักศึกษาที่นักศึกษาจัดขึ้น และได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การ
ประชุมสัมมนาและกิจกรรมชมมหาวิทยาลัยจัดขึ้น ได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเพื่อ
เก็บรวบรวมข้อมูลให้ไตร่ตรองละเอียดชัดเจน ถูกต้องและครอบคลุมมากที่สุด

การรวบรวมข้อมูลในขณะหอพักภาคสนาม ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับ
นักศึกษาเพื่อซักถามและรวบรวมข้อมูลในแต่ละมิติ โดยผู้วิจัยจะสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษา
ทั่วไปให้มากที่สุด เพื่อพิจารณาตัดสินใจและเลือกที่จะให้ข้อมูลในแต่ละมิติ โดยเฉพาะนักศึกษา
ที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่แท้จริงได้ (key informant) ซึ่งข้อมูลแต่ละมิติอาจจะได้จากนักศึกษา
(key informant) หลายคน เช่น ข้อมูลชีวิตนักศึกษาด้านการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยจะได้
จากการซักถามและสัมภาษณ์จากเพื่อนนักศึกษา นักศึกษาที่ทำกิจกรรมนักศึกษา และศิษย์เก่าที่
เคยเป็นเพื่อนนักศึกษา หรือศิษย์เก่าที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นต้น และข้อมูลในมิติอื่น ๆ ก็
พิจารณาและตัดสินใจเลือกที่จะให้ข้อมูลที่แท้จริงได้ในลักษณะเช่นเดียวกัน โดยผู้วิจัยเข้าไป
สร้างความสัมพันธ์ก่อนที่จะพิจารณาตัดสินใจว่านักศึกษาคูใดจะเป็นผู้ให้ข้อมูล (key
informant) ในมิติใด

4.3 ขั้นตอนก่อนออกจากหอพักนักศึกษา ในสามสัปดาห์สุดท้ายของการ
เก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้ง ข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ก็ได้
ติดตามสอบถามและสัมภาษณ์ซ้ำอีกครั้งจนมั่นใจและในหนึ่งสัปดาห์สุดท้ายก่อนออกจากหอพัก ผู้วิจัย

ได้เข้าไปพูดคุยกับเพื่อนนักศึกษาในหอพักหญิงได้ทำความรู้จักและมีความสนิทสนมกัน เพื่อกล่าวลาก่อนออกจากหอพักและกล่าวคำขอบคุณในน้ำใจไมตรีที่มอบให้ และที่ได้กรุณาช่วยเหลือแนะนำสิ่งต่าง ๆ ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาพักอาศัยในหอพักด้วย หญิงออกจากหอพักในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2528 หงนก่อนออกจากหอพักได้ให้เพื่อนนักศึกษาช่วยเขียนสมุดมิตรสัมพันธ์ (friend ship) ให้ด้วย

5. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

5.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากรายงานภาคสนามบนทหใไว้ในแบบบันทึกการสังเกตและการสัมภาษณ์ และแยกประเภทข้อมูลชีวตนักศึกษออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านการเมืองการปกครอง เพื่อสะดวกในการนำมาวิเคราะห์

5.2 นำข้อมูลที่แยกประเภทไว้แล้วมาบันทึกลงในกระดาษ พร้อมทำสำเนาของข้อมูลที่ปรากฏในแบบบันทึกเอาไว้ เพื่อสะดวกต่อการศึกษารายละเอียดในขณะการเขียนวิเคราะห์ข้อมูล

5.3 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ เพื่อหาปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ให้นักศึกษามีชีวิตในมหาวิทยาลัยดังที่ เขาประพฤติปฏิบัติอยู่ โดยใช้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา และการอุดมศึกษาประกอบด้วย

5.4 อธิบายความหมายของข้อมูล ด้วยการบรรยาย และแสดงสถิติในเชิงปริมาณ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นองค์ประกอบการบรรยายด้วย